

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN UKRAINIENNE

Число 40 (248) рік вид. VI. 26 жовтня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2fr.)

Париж, неділя, 26 жовтня 1930 року

Созіти продовжують неспинно свою кидатну торгівлю, так званий dumping. Взявши цю систему большевики мають на меті збити разом кількох зайців.

По-перше, очевидною метою, як відомо, цієї системи — це є внесення дезорганізації й безладдя в торговле життя, як міжнародне, так і внутрішнє тої країни, де примінюють вони dumping, збиття усталених цін на біржі, утруднення конкуренції то-що. Цим вони вже де-чого досягли, як в Європі, так і на континенті Америки.

По-друге, що їм, напевне, найважливіше, це потреба роздобути за всяку ціну готівку-кагюту, яка їм необхідна не тільки на продовження агітації на свою користь за кордоном, але й для свого внутрішнього життя, для затамування тої кризи, що де-далі загострюється, та на потреби свого божевільного плану — п'ятилітки. В цьому напрямі большевики доходять до того, що, як подає одна фінансова англійська газета, вони через своїх представників за кордоном купують крам в ярдях і тут же його продають за готівку, хоч би і по нижчим цінам, ніж самі купили. Подаючи ці факти французька «Agence Economique et Financière» зазначає, що подібних операцій ніколи ні одна цивілізована держава не робила. Видно, що справді готівка большевикам потрібна до зарізу.

А по-третє, в dumping'у є ще одна риса — це своєрідна большевицька агітація, мовляв, вони хочать показати європейським і по-за європейським робітничим масам, наскільки у них, у союзі, продукція

дешевша, ніж в капіталістичних країнах. В цьому небезпека для внутрішнього спокою заінтересованих країн безперечно єсть.

Одначе такий стан річей не міг не звернути уваги ріжних держав, на території яких большевики практикували свій dumping. Одні стали проти нього боротися, як Сполучені Штати, Франція, Бельгія, Угорщина та почали еживати одповідних заходів, другі ж, як Німеччина, Італія, а почасти і Велика Британія, стараються скористати з цієї совітської торгівлі для своїх цілей,

Найбільш рішучою виявила себе в боротьбі проти dumping'у маленька Швейцарія, що не хоче купувати за безцінь совітський хліб, вкрадений у голодного населення. Ця нотка звучала в політичній опінії і в Сполучених Штатах, і в Голандії, і в Англії, і у Франції, але гуманітарна сторона такої думки не могла перемогти матеріальних вигод з совітського dumping'а.

А одначе в ція думці скільки трагичного змісту, особливо для поневоленого совітами українського населення. Тому то і звертаємо ми увагу на совітський dumping, що од нього в першу чергу терпить населення, яке продукує під примусом все те, що вивозиться совітами за кордон і що йому самому бракує. А отримані горші від проданого за безцінь хліба, цукру та інших споживчих продуктів та товарів йдуть на потреби дальшої окупації України, дальшого її визиску, дальшого її поневолення. І справді, після розгрому українського селянства, який завзялися докінчити совіти за останні часи, та після примусової мобілізації робітників і селян, навіть, на шахти й заводи, — праця як робітника, так і селянина не може инакше зватися, як працею раба. І становище українського населення під совітами де-далі все гіршає.

Як не старанно ховають совіти жахливий стан у себе, особливо на Україні, де примара голоду проступає вже єгизанніше, як не намагаються окупанти не пропустити за кордон вістки про це, одначе в європейській пресі все частіше з'являються відомості про ті чи інші полі на ґрунті страшної продовольчої кризи. Недавно відбулися великі заколоти в Донецькому басейні, про які писалося за кордоном. А оце недавно лондонські часописи умістили повідомлення про те, що п'ятьдесят донецьких шахтарів, яких большевики намірялися нагородити орденом Леніна за їхню ретельну працю що-до реалізації п'ятилітки, відмовилися од цього ордену. Вони мотивували це тим, що їм, в тяжких умовах праці, виснаженим од голоду і холоду, не до орденів, і що така нагоро-

да може бути тільки образою в той час, як совіти вивезуть за кордон всі запаси сировини й продуктів. Це вже загогорили ті, що «прикрипили» себе до шахт з ім'я здійснення п'ятилітки.

Чи ж надовго вистарчить окулантам, щоби продоєжувати систему dumping'у вивозючи хліб, цукор та інший крам, вириваючи його з рота голодного українського населення? Чи довго ще терпітиме український народ знущання над собою? Чи довго ще буде він дозголяти робити над собою експерименти подібного роду?

Хочемо, щоб відповідь ця була дуже скорою, бо в ній ерятування української нації, од неї залежить її існування.

«На Заході не все гаразд»

Коли Марія Ерік Ремарк випустив свою відому тепер на уесь світ книжку «На Заході нічого нового», то тоді справді титул цієї книжки, хоч він стосувався кінця великої війни, був правдивим і для часу виходу книжки.

Але з того часу, коли французькі війська опустили Рейнські провінції і коли на останніх німецьких виборах мага несподіваний і нечуваний успіх група Гітлера, то цей титул вже губить своє значіння. Мінються обставини, — а зо зміною їх одкриваються ті перспективи, які так старанно ховалися протягом років. Атмосфера стала зразу напруженою, і здається густі хмари покривають горизонт. Знов встає із минулого примара війни.

Здавалося б дивним таке твердження сьогодні, після ріжноманітних спроб загадодити існуючи проблеми лекучі мирним шляхом, гогорити одверто про можливість, ба навіть неминучість війни. Тим більше, що багато зусиль всіх держав, в тому числі і Німеччини, було направлено до недавнього, як раз до збиження і нагадження мирного життя в Європі.

Проте, справді, в дійсності так не є. І очевидно, що кожному українцеві, який уявляє собі сьогоднішню політичну і економічну структуру Європи зо всіма її дражливими проблемами, не буде не цікавим звернути увагу на факт, що справді — «На Заході не все гаразд», бо в зв'язку з цим набуває серйозної ваги твердження, що і «На Сході не все гаразд». Скажемо більше, кожен українець повинен бути дуже чутливим до всіх можливостей, які можуть чи мають намір змінити політичну карту Європи, бо при цій зміні, це зрозуміло кожному українському патріотові, повинен з'явитися новий для міжнароднього життя чинник — це наша батьківщина. Звичайно, сьогодні ще рано ставити прогноз на майбутнє про характер і зміст цих можливих, змін але ніколи не вадить їх передбачити, особливо, коли вони йдуть нам на користь, ніколи не шкодить бути до них готовими.

Останніми часами вияснилася політична структура Європи приблизно в спосіб, який постараємося опреділити побіжно, в

кількох словах. Європа розбилася на два активних табори, інтереси яких протирічать одні другим. В одному з таборів опинилися Франція, Чехія, Бельгія, Югославія, Польща й Румунія, — старі й нові союзники, — в другому Німеччина, Софіти, а з ними Італія. До останнього табору треба додати ще Угорщину й Болгарію, які не є задоволені із свого теперішнього становища. Але найбільше уваги приєдтає Німеччина, бо фактично вона веде перед в цьому другому блоку, бо фактично вона ставить під загрозу існуючий лад в Європі. Нею зараз зайнята й на ню ззернено найбільшу увагу у Франції, їй присвячується багато місця в пресі і в літературі.

* * *

В «Revue des Deux Mondes» за 15 жовтня с. р. надруковано статтю «Німецька проблема», автор якої підписався псевдонімом ***. Це не перший раз, що автор цієї нової статті, бере слово і звертає увагу французької opinii на Німеччину, на її розбиток, її бажання реганшу, а разом з тим на непідготованість Франції. *) Як в своїй книжці «Покійна французька армія», так і тепер автор статті в «Revue des Deux Mondes» доводить, що Німеччина, досягши колосальних успіхів що до зміцнення своїх військових сил, одночасно скріпляючи себе і в середині, уявляє з себе серйозну загрозу для миру в Європі, особливо на Сході її, і що інтенції німців в цьому напрямі висловлено за останні часи навіть видатними німецькими діячами.

Цікаві дані, що автор наводить про Німеччину. Але їх так багато, що обмежимося лише виборкою самих характерних із них.

Німеччина має тепер згідно з переписом 1925 року — 62.410.619 чол. населення. Це, після того, як вона загубила на війні до 3-х мільйонів вбитими і без вiсти пропавшими, як вона втратила значні частини, найбільш густо населені, своєї території, свої колонії, переживши революцію і большевизм. А перед війною вона сягала тільки до 60 мільйонів, посідаючи значно більшу територію. Отже вона перегнала цифру довоєнну. Дивного в тому може нема нічого, бо прирост населення в Німеччині щороку обраховується в 341.000 чол.

Щодо її внутрішнього становища то так само вона пішла вперед в порівнянні із своїм довоєнним становищем.

*) У 1929 році цей автор ***, який являється авторитетним знавцем військових справ, випустив книжку під назвою «Покійна французька армія» («Feue l'Armée Française». Paris. Ed. Fayard et Cie, ст. 252, ціна 12 фр.). В цій праці автор жорстоко розкритикував становище французької армії в порівнянні з відродженою німецькою. Він суворо поставився до французького законодавства, а з окрема до однорічного строку служби, до ідей та принципів її обучения і підготовки, та виніс дуже песимістичні висновки що-до бойової готовності і спроможності французької армії. Вражіння од цієї книжки було дуже велике. На неї зареагувала публічна opinii. І навіть почалися розмови про збільшення терміну військової служби з одного року до 18 місяців. Вийшла навіть книжка «Французька армія буде жити», в якій кілька авторів старалися, як не спростувати тези і висновки автора «Покійної французької армії», то принаймні розвіяти песимістичні вражіння од неї. М. К.

«Так, в 1913 році німецька торгівля виносила (імпорт і експорт) 20 мільярдів 860 мільйонів, а вже в 1929 році ця цифра досягла суми в 26 мільярдів 916 мільйонів. З початком 1929 року комерційний баланс Німеччини є позитивним, а в травні 1930 року він дає плюсу 266 мільйонів. В кінці липня цього року вклади в ощадних касах досягали суми в 10 мільярдів 100 мільйонів, маючи на мільярд більше ніж в грудні м. р.».

Крім цього самі німці вираховують в 7 або 8 мільярдів марок вкладених німцями в чужоземних банках за кордоном, щоби уникнути оподаткування.

З другого боку, заява канцлера Брюнінга говорить:

« В дійсності, політично і економічно, Німеччина, в своєму загальному балансі, має безперечну перевагу над іншими країнами. По-перше, ми є країною, у якої хліборобство стоїть дуже сильно, і в той час, ми є країною, що спочиває головним чином на активності нашої індустрії».

Розвиваючи свою індустрію, що прогресує видимим темпом, звернула Німеччина увагу на відродження своєї торгової флоти, яка майже досягає довоєнного тонажу.

Але найбільше уваги надає автор статті військовій справі в Німеччині. Ця частина статті остільки цікава, що ми можемо тільки рекомендувати познайомитися з нею безпосередньо, з тими всіма поданими в ній деталями тої колосальної праці, яку перебрала Німеччина на протязі останніх років в цій площині.

Згідно з Версальським трактатом Німеччина не має права мати більше, як 100.000 а саме : 4.000 старшин та 96.000 козаків. Ця армія згрупована в 7 дивізій піхотних по 3 полки в кожній та 3 дивізії кінноти по 6 полків в кожній; старшини мають служити мінімум 25 років, а козаки набираються по принципу добровільності на 12 років служби. Як відомо, німецька армія не має права посідати ні танків, ні тяжкої артилерії, ні авіації.

Але Німеччина обійшла ці обмеження на неї накладені, різними способами переорганізації, передчасного виходу в резерв, реформації командного складу та самого командування. Міністерство Рейхсверу, яке є ні чим іншим, як головним довоєнним генеральним штабом, зараз розбито на дві частини «Truppen-Amt» і «Waffen-Amt». «Truppen-Amt» це генеральний штаб питань тактики і стратегії, що займається організацією, навчанням Рейхсверу, виєченням чужоземних армій, а «Waffen-Amt» має завданням займатися технічною стороною, а спеціально озброєнням, стрільбою, авіацією, хемією, автомобілізмом то-що; останній керує науковою і навчальною стороною, і так само тримає зв'язок з приватними підприємствами, державними школами, що займаються винаходами, дослідами в області хемії, механіки, фізики та з заводами, що працюють на національну оборону. Все це зведено і централізовано в справді німецький спосіб.

Підбор старшинського складу є дуже суворий. Він набирається із кол бувших військових, де демократичний дух не панував. Звернено велику увагу на освіту кандидата, на проходження ним певного ста-

жу, як в складі армії, так і в школі. Так в 1929 році на 1600 прохань прийнято тільки 196. Так само що-до ксаків. Прогадяться суворя селекція, досить вказати, що в 1929 році на 9.732 вакантних місця в Рейхсвері з'явилося 120.000 добровільних кандидатів. Тут так само, як і в стосунку до старшин, кожний кандидат, родина якого нагежить до соціал-демократії або до республіканських об'єднань, не матиме шансу пройти і тому просто не ставить свою кандидатуру.

Що ж до можливостей німецької сучасної армії, то автор каже, що

«зважаючи старанно все, Рейхсвер може збільшитися при мобілізації в цьому році 1930, 80.000 резервистами, що вже служили в ньому. Так що кількість Рейхсверу вноситиме, 180.000 чол. Можна припустити, що «Schutzpolizei» (поліція) що має 150.000 люду, може дати тільки 50.000, з яких 40.000 звиклих до життя в касарнях і вишколених, як справжні козаки-професіонали, а також 10.000 спеціалістів, як радіо-телеграфістів, телеграфістів, автомобілістів то-що»...

«... Німеччина може мати в таких умовах масу в 230.000 вояків-професіоналів».

Коли додати до цього, що така армія може вібрати в себе мінімум 100.000 людей, які можуть, в рядах випробованих і вишколених професіоналів, грати ролю шоферів, кур'єрів, погоничів, санітарів, кухарів то-що, яких кадри дадуть завжди товариства бувших комбатантів, та що Рейхсвер буде забезпечений всіма боєзими знаряддями найновішої техніки, то безперечно вона, ця армія, є сигою.

В той час, коли французький бюджет асигнує на потреби армії тільки 359 мільйонів, Німеччина дає Рейхсверові 471.340.770 фр.

Згідно з новими тенденціями в Німеччині ведеться кампанія до того, щоби 12-тилітній термін служби замінити 6-тилітнім, а також збільшити кількість Рейхсверу до 200.000, лишаючи принцип професіоналізму і спеціального підбору, як старшин, так і козаків. Коли би ці проєкти здійснилися, то в момент мобілізації Німеччина посідає а б 800.000 вояків (не рахуючи вже поліції) прекрасно озброєної і дисциплінованої армії, злітоюваної єдиною думкою і бажанням реваншу об'єднаною єдиною ідеєю перемогти

Що ж хотять німці, до чого вони прагнуть? Автор так опреділяє ті питання, що хвилюють німців:

«польське питання і Anschluss, Елен і Мальмеді, знищення військових зобов'язань, накладених на Рейнські провінції, справа колоніальних мандатів, питання меншостей, брехня про вину німців у відповідальності за війну, за злочини у війні, «дань» себ-то план Юнга. До цих всіх вимог, на яких всі одностайно годяться, де-які долучають відняття Альзасу і Лотарингії».

Але із всіх цих питань одно питання найглибше дошкулє німцям, це питання «Сходу». Тут, як каже автор, Німеччина мріє не тільки забрати те, що загубила: коридор Гданський, Познань і Верхню Силезію, але її стремління йдуть далі. Вона мріє по-за підбиту нею і подолану Польщу про Балтійські держави, і

«ще далі, як що Росія розпадеться, то ще є Україна із своєю хлібною чудесною землею, ця Україна, де генерал Гренер, будиши начальником запілля, старанно вирахував всі багатства її під час окупації в 1918 році».

Існування ж Польщі, яка є загрозою для німців і перешкодою на шляху експансії їхньої на схід, — безперечно мусить муляти німцям і знищення її явиться першим завданням німецької офензиви. І у підготовці до цього заєдання, німці мають дуже тісний і таємний зв'язок з совітами. І тут автор дає багато ілюстрацій про таємну співпрацю німців з большевиками, особливо військову, і закінчує цей розділ так:

«В дійсності, головний німецький генеральний штаб старається підготувати російську армію у передбаченню конфлікту з Польщею, він її використовує для обучения своїх же кадрів, для обучения володіти тими родами зброї, які німцям с заборонені».

Далі торкається автор Польщі, ситуацію якої він вважає загроженою. На його думку, коли Франція посідала Рейнські провінції, то напад на Польщу з боку німців був проблематичний, бо при найкращих умовах тяжко було б німцям еювати на два фронти. Але коли Рейнські провінції звільнені, то питання Польщі стає гострішим, бо самі німці вважають, що

«Франція забула Садову, і що Франція буде так обезсилена, і справді дурна, що не зрозуміє, що польська поразка—це прелюдія її власної поразки».

Додає ще автор про посилення дипломатичної праці Німеччини, що вже в стосунках з Італією має успіх, а з іншими державами на дорозі до них, і кінчає свою статтю словами: «*Quo vadis, Germania*».

* * *

Ось в коротких рисах зміст статті, якою рекомендуємо зацікавитися, бо помимо темпераментного характеру і гарного стилю, вона подає безліч цікавих даних, які варто знати для правдивого уявлення сучасного стану в Європі, а з окрема що-до стану німців та їхнього зв'язку з большевиками.

Так уявляє собі автор сучасну ситуацію в Європі, на основі неоспоримих даних. Але коли ми візьмемо ці ж дані і проаналізуємо їх з нашого, українського боку, то само собою напрошується інша теза, а саме, що «На Сході не все гаразд». Про цю тезу ми говорили давно і говоримо сьогодні, виходячи з зовсім інших, ближчих нам передпосилок, виходячи із становища совітів, стану на нашій батьківщині, зросту національної свідомости і відпорности нашої нації, з необхідности повстання української держави. І коли тези і дані автора статті доповнюють наші тези і творять таким чином замкнене коло, то мимоволі приходять на думку пророчі слова блаженної пам'яті Симона Петлюри, що на Україні сучасний стан в совокупності есіх разом взятих передумов «веде до повторення військових подіє 1918-1920 рр.»

Сказати сьогодні, коли будуть логичні наслідки сучасного стану, трудно, але ми, українці, до такої розв'язки повинні бути готові, і то з а з д а л е г і д ь, готові, бо коли майбутня буря пройде над нашими головами, і майбутнє розрішення конфліктів нас не зачепить в силу нашої незорганізованості й непередготованості, то ми зробимо злочин перед пам'яттю наших героїв і перед нашою батьківщиною

М. Ковальський

Нова система народної освіти на сов. Україні.

До недавня сов. Україна мала відмінну систему народної освіти від системи сов. Росії. Українська система в порівнянні з російською характеризувалася професіоналізмом. Спраді, після спільної обом системам основи — трудової 7-ми річної школи — в українській системі йшла професійна школа з 3-х річним курсом, тоді, як в російській школі надбудовою над 7-ми річкою була загально-освітня школа з 2-х або 3-х річним курсом. Крім того, українська система в числі високих шкіл: знала лише технікуми та інститути (університети були зліквідовано), які випускали техніків та інженерів вузької або ширшої спеціалізації.

Хоч по суті українська система стояла на нижчому науково-педагогічному рівню, ніж російська, однак існування двох систем народної освіти про людське око свідчило про незалежність Наркомосу сов. України від уряду сов. Росії. Але в останній час уряд сов. Росії перестав бавитися грою в «самостійність» республік, що входять до складу союзу соц. сов. республік, і послідовно перебірає до своїх рук найважливіші функції державного життя окремих республік союзу. Як відомо, на сов. Україні вже зліквідовано Наркомзем (народний комісаріят земельних справ), а тепер черга за Наркомос'ом. Щоб не викликати зайвих незадовольень з боку українських національних кол, які не можуть байдуже ставитися до одвертого верховодництва Москви, уряд сов. Росії вирішив дати ініціативу що-до внесення пропозиції про уніфікацію шкільної системи в цілому союзі нар. комісарові освіти М. Скрипникові, який услужливо і виконав це доручення свого «лана».

На всесоюзній партійній нараді, що відбулася в Москві в кінці квітня с. р., М. Скрипник виступив з доповіддю про основні засади єдиної системи народної освіти, які він і звів до тих засад, що покладено було в основу системи сов. Росії. Конечність заведення єдиної системи нар. освіти М. Скрипник обґрунтував тим, що «цього вимагає єдиний план господарської перебудови ССРСР» *)

На цій же нараді М. Скрипник відпекувався від української системи нар. освіти та звалював вину за неї на своїх попередників.

*) Див. статтю М. Скрипника — «Основні засади єдиної системи нар. освіти ССРСР». «Шлях Освіти» ч. 5-6, 1930 р.

До речі така єзуїтська політика М. Скрипника не пройшла непомітною серед де-якої частини діячів нар. освіти на сов. Україні, як про це свідчить сам же М. Скрипник в своїй статті «Підсумки партнарад в справах нар. освіти» (надруковано там же), що містить в собі стенографічну доповідь на Всеукраїнській нараді окружних інспекторів нар. освіти 9-10 травня с. р.

Цю нараду було скликано для того, щоб поінформувати окружних інспекторів про рішення всесоюзної партійної наради, що-до уніфікації системи нар. освіти та обміркування питання про переведення в життя цього рішення.

В цій своїй доповіді М. Скрипник виступив у ролі критика української шкільної системи, що було заведено на сов. Україні його попередниками, та широко заявив: «Коли придигитися до нашої роботи, до того, над чим ми працювали, то можна сказати — ми не винні, що нас досі ще не вигнали і з комуністичної партії, і з профспілки Робос (робітників освіти. С.С.)... Між нами говорючи, я мушу сказати що це була велика помилка з боку Наркомосу України, що ми ще років 10 тому не перейменовували техникумів у інститути, і що лише тепер нам прийшлося їх переіменувати, звичайно, крім тих, що не придатні були і що їх прийшлося перейменовувати в середню школу. (Голос з місця: «запізнилися»). Підміна політехнізму вузьким професіоналізмом досить часто зустрічається і коли розглянути ті програми, що роблять їх на місцях (з місця: «і в центрі»)... Нічого мене шпиняти, скрзь це є, риба воняє з голови; коли були перегиби, то і в Наркомосі був невірний, некомуністичний підхід в справах нар. освіти і в методах її».

І от той же М. Скрипник, на доповідь якого так дошкудньо реагував «голос з місця», себ-то голос найближчих його співробітників на місцях, береться тепер насаджувати на сов. Україні нову систему нар. освіти. Придивимося ближче, які саме зміни потягає за собою ця реформа та який план намічається для здійснення цієї реформи. Перш за все, згідно з новою системою, на сов. Україні мають теоритися 10-ти річки при ФЗС (фабрично-заводських семирічках), які таким чином стануть ФЗД (фабрично-заводськими десятирічками). Програм цих 10-тирічок не є одноманітний, — різниця в програмі визначається виробничим оточенням школи: в районі, де є великі є. є тростанції, 10-тирічки готуватимуть кандидатів для електротехнічних ВУЗ'ів, в районі гірничному — 10-ти річки матимуть відповідні спрямовання у своїм програмі та і.

Що-до програму 7-мирічок, то зміст його змінюється в бік значного збільшення елементів політехнізму, матеріялу з інтернаціонального, антирелігійного та класового виховання. «Особливу увагу приділено в нових програмах питанням антирелігійного та інтернаціонального виховання, розуміючи, що найважливішим чинником для дійсного інтернаціонального виховання буде розуміння загальнонаціональної політики, як її реалізує тепер пролетаріят в рад. союзі, її і значення».

ня, глибоке усвідомлення, як найкращого знаряддя в боротьбі з проявами школи шовінізму і антисемітизму». *)

Далі ті технікуми, яких не перероблено в інститути, переходять до категорії середніх шкіл. Технікуми з їх 3-х річним курсом мають випускати середніх техніків. До технікумів мають право вступати ті, що скінчили як правило 7-ми річки.

Нарешті інститути — є єдина вища школа, після закінчення якої удіюється знання інженера. Курс інститутів може бути 3-х річний або 4-х річний. Перші призначаються для підготовки інженерів вузької спеціальності, другі — для підготовки інженерів-організаторів. План господарської перебудови сов. України, як встановлює підсумок вимог, заявлених ріжними установами сов. України, потребує підготовки протягом найближчих 4-х років таких кадрів техніків та інженерів **).

Галузь нар. господарства.	інженери	техніки	економісти
1. Промисловість	21.443 — 36,5%	28.532 — 48,5%	8.849 — 15%
2. Кустарна пром.	295 — 14,5%	1.454 — 71,7%	280 — 13,8%
3. Будівництво	11.446 — 40,2%	17.000 — 59,8%	-
4. Транспорт	2.253 — 18%	8.363 — 66,7%	1.917 — 15,3%
5. Зв'язок	195 — 17,3%	801 — 71%	131 — 11,7%
6. Апарат розподілу і переробки	548 — 6,5%	888 — 10,5%	7.036 — 83%
7. Планування і облік	-	-	2.310 — 100%
8. Фінбанк. апарат	-	-	2.895 — 100%

Нема чого доводити тут, що намічений план не в силі буде здійснити Наркомос сов. України. Можна бути певним, що той же М. Скрипник або його наступник через де-який час виступить на чергових партійних чи освітніх нарадах з покаянними промовами та повними глумм над тою системою, яка тепер насаджється на сов. Україні, як що до того часу не увреться терпець українського народу, який на-решті й вижене з України окупаційну владу, а з нею і М. Скрипника, що так спокійненько за чужою указкою переводить новий експеримент над нашою молоддю.

Ст. Сіропольо

*) А. Гончар. «Нові програми трудшкіл». «Шлях Освіти» ч. 7-8 з 1930 р.

**) М. Дольників. «Проблема відтворення кваліфікованих технічних і керівних кадрів для нар. господарства УССР». «Шлях Осв.» ч. 3, 1930 р.

Про могилу гетьмана Мазепи.

В ч. 13-му «Тризуба» за бiжучий 1930 р., на стор. 28-й, вміщено замітку про те, що Управа Українського Військового Т-ва у Франції звернулася до полковника Порохівського, представника армії УНР в Румунії, з проханням зробити розвідку що-до місця поховання гетьмана Івана Мазепи в Румунії та зібрати всі відомості про нього, що збереглися по архивах Румунії та на місці. Зазначена замітка вже викликала невеличку статтю п. доктора М. Галина: «Могила гетьмана Мазепи» («Тризуб», ч. 18, стор. 14-15), статтю, в якій шановний автор публікує наслідки своїх розвідок що-до могили нашого бідолашного гетьмана. Оповідання доктора М. Галина зводиться ось до чого. Одна стара жінка, що з молодих літ служить при церкві Св. Георгія в Галаці й має вже 90 літ, показала йому коло церкви місце, де було поховано гетьмана Мазепу, й заявила, що літ 30 перед цим якісь російські матроси, прибувши до Галацу на пароплаві, одкопали в землі домозину Мазепи й поїздили з собою. Сам д-р М. Галин, з огляду на те, що жінка-оповідачка занадто стара і плутає події, вносить поправку до її оповідання й заявляє, що це сталося ще в 1877 році, під час російсько-турецької війни, а не 30 літ тому назад. Але ж з-за того, що старий український діяч д-р М. Галин, на жаль, не зазначив, на якій підставі ця подія він пристосовує до 1877 року, твердження його не має переконуючого значіння.

І згадана коротенька замітка в ч. 13-му «Тризуба», і стаття д-ра Галина свідчать про те, що наша еміграція, як взагалі українське громадянство, дуже цікавляться місцем похорону гетьмана Мазепи, як і взагалі його особою та діяльністю. Зацікавлення це пояснюється, з одного боку, знегажуваним відношенням російського правительства та громадянства до пам'яті нашого гетьмана, а з другого — тим ідеалізуванням його особи, що особливо помічаємо серед українського громадянства з 1917 року. Нема сумніву, що українська еміграція в Румунії прогадитиме розвідку відносно долі могили гетьмана Мазепи та дорогого д. я кожного українця його праху, зібратиме всі можливі відомості про це. Д. я полегчення та успішного ведення цих розвідок необхідно пригадати те, що вже давно відомо в історичній літературі відносно могили Мазепи.

В 1884 році на сторінках «Кіевской Старины» славний наш історик В. Б. Антонович помістив дуже цікаву замітку: «Молдавскія свідчення о місці погребенія и могили Мазепы» (No 7, стр. 501-505). Замітку написано на підставі праці: «Fragments, tirés des chroniques Moldaves et Valaques pour servir a l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislav Leszczyński, Demetre Cantimir et Constantin Brancovan par le major M. Kagalnicean, Jassi. 1845».

Зазначена книга майора Кагалнічана містить в собі уривки з молдавських історій, або графіше — мемуарів, що оповідають, про події першої чверти ХVIII в., в перекладі на французьку мову. З наведених тут уривків в даному разі особливо цікавим являється

уризок другий, взятий з хроніки Миколая Костина, великого логофета Молдавії (1622-1711 рр.), бо тут знаходимо ось що.

«18 березня 1710 року вмер в Бендерах гетьман Мазепа. Похоронний обряд було отправлено в парахвіяльній церкві села Варниці, коло Бендер, а потім тіло його було одправлено до Гагацу, де його поховано в монастирі св. Георгія; але ж і в могилі Мазепа, що не знав спокою за життя, не знайшов його. Через кілька місяців після похорону, під час Прутської кампанії, що була за господаря Дмитра Кантемира, турки захопили й розграбували місто Галац; сподіваючися знайти в могилі Мазепа великі скарби, вони розрили його могилу і, як оповідають, викинули його кістяк на берег Дунаю. Твердять, що після його смерті в його знайдено в 160 тисяч золотих червінців та поверх того значну кількість срібної монети. З цього 40 тисяч червінців узяв собі Карло XII, инше ж майно досталося його племінникові Войнаровському» (стр. 91-92).

Оці відомості логофета Миколая Костина зацікавили Кагальничана, і він в Гагаці, на місці могили перевірив їх та зібрав усе, що можливо було, відносно могили Мазепа. Про все це, в примітці до наведеного уривку, на стор. 91-92, Кагальничан розповідає так. «Манастир св. Георгія в Гагаці — стародавній будинок з прекрасній місцевості на березі Дунаю; самий будинок поставлено генуезцями ще раніше того часу, коли виникло молдавське господарство. Гетьмана Мазепа було поховано в ньому на самій середині церкви в склепі, складеному з цегли, а над ним на підлозі церковній було положено надгробну мармурову плиту з написом та гербом Мазепа, в якому між иншими емблемами було вибито й одноголового орла. Праздоподібно, після спустошення Гагацу турками гробницю Мазепа було поновлено його прихильниками, бо надгробна плита, хоч і розбита, до недавнього ще часу лежала посеред церкви; напис од того, що по ній ходили, почасти стерся, але ж фігуру орла на гербі ще виразно можна було бачити. В 1835 році грецькі монахи вже не знали імені похованої в церкві особи; в цьому році вони хотіли поховати посеред церкви померлого тоді бояра, що зв'язся Дмитро Деренчі-баша. Коли готовили для нього могилу, то наткнулися на зводи Мазепаіного склепу та й розкрили його; в середині знайдено череп та (скелет) кістяк гетьмана. Монахи одсунули на бік невідомі їм останки і в тому ж самому склепі положили тіло згаданого бояра. Через кілька літ після того молдавське правительство видало розпорядження, яким заборонялося ховати покійників в середині церковних будинків. Тоді родичі Деренчі-баши розкрили його гробницю, винесли його останки разом з кістками Мазепа та, одправивши панахиду, перенесли їх до нової гробниці, виготованої коло церкви, направо од входу. Тоді ж було знято й стару розбиту надгробну плиту й, як історичний пам'ятник, подаровано Михайлові Гиці, братові бувшого молдавського господаря, що зібрав історичний музей. Ймовірно, вона й досі знаходиться в його дворі серед множества инших камінів з написами та скульптурь, які він (М. Гика) збирав на території всього молдавського князівства».

Тому, що на старій надгробній плиті можна було виразно розібрати орла, то родичі Деренчі-баши, замовивши нову плиту з білого мармуру, звеліли вирізати на ній такуж саму фігуру, на спогад про ту особу, що випадково опинилася в могилі близької до них людини; але ж різьбарь, не дбаючи про геральдичну точність, вирізав, замість попереднього, вже двоглавого орла (австрійського). Оцю плиту й досі можна бачити направо од входу до церкви. В біжучому році я оглядав її (плиту, в 1845 році), коли їздив в Гагац, щоб на місці довідатися про останки Мазепи.

Навівши оці відомості з книги Кагагъничана, проф. В. Б. Антонович закінчує замітку такими словами:

«Таким чином, завдяки науковому зацікавленню Кагагъничана, на місці зібрано відомості про долю Мазепиноі гробниці до 1845 р. Не знаємо, яка доля спіткала за минулі сорок років музей Михайла Гици та заховану в ньому плиту; не знаємо й того, чи єсть в церкогних книгах монастиря св. Георгія сучасний події запис про похорон Мазепи; але ж, дякуючи точним відомостям, зібраним Кагагъничаном, гадаємо, що всякий мандрівник, який цікавиться «південно-руською» старовиною, в Ясах та Гагаці дуже легко може зібрати ті відомості, яких нам бракує». З цих слів нашого видатного історика бачимо, що він довіряє оповіданню Кагагъничана й для його історія могили Мазепи зовсім ясна. Як взяти на увагу те, що відомо нам про Гагац, то правдивість того, що оповідає Кагагъничан, зостається безсумнівною, за винятком тільки того, ніби турки «під час Прутської кампанії», що була за господаря Дмитра Кантемира», себ-то 1711 р., викинули тіло Мазепи з гробниці. Ця звістка сумнівна тому, що Пилип Орлик, говорячи про могилу гетьмана, не згадує про подібну зневагу над останками його. В своєму деннику П. Орлик занотовує, що 10 червня 1722 р. він прибув до Гагацу й «у вечорі був я у церкві св. Юрія і навідав гріб небіжчика Мазепи, помігся за його душу і відмовив молебен (очевидно, панахиду!) за усопших, жалуючи, що такий чоловік не міг найти почесного похорону. Вийшовши з церкви, стояли ми короткий час над Дунаєм...» *)

II.

Оповідання старої жінки про те, що ко-ись російські матроси викопали з могили й кудись одвезли кістки Мазепи (про що пише д-р М. Галин в ч. 18 «Тризуба»), ніби продовжує нам історію Мазепиноі могили. Але ж довіряти зазначеному оповіданню, мені здається, не можна. Правда, місце другого поховання кісток Мазепи, разом з Дмитром Деренчі-башою, та жінка зазначає згідно з посвідкою Кагагъничана: «на подвір'ю церкви, за кілька кроків перед гол оєними дверима церкви». Але ж інші подробиці її оповідання вже викликають непорозуміння. Сумнівним здається присутність на мармуровій дощці-плиті не-фумунського напису. Чому при розкопуванні могили матро-

*) «Записки Львів. Наук. Т-ва», т. 123-124, стаття Альфреда Єнсена: «Денник Орлика», стор. 5.

сами, з ціллю знезаги над Мазепою, був присутнім і російський священик? Навіщо російські агенти, переводячи ганебний вчинок зневаги над «изм'єнником» Мазепою, брали з собою і священика? До російського священика пристає ще й румунський... Це зовсім не зрозуміло!

Цілком припустимо, що російський уряд радий був знищити все, що тільки нагадувало про неприємного для нього гетьмана; припустимо й те, що він знищив би слід могили Мазепи. Але ж чому це він робить, як оповідає стара жінчина, тридцять літ перед цим, себ-то тільки в кінці ХІХ ст., коли те саме він міг зробити, під впливом, так би мовити, свіжої пам'яті про Мазепу, ще в ХVІІІ ст.? У ХVІІІ та ХІХ ст. Росія не один раз воювала з Туреччиною. Гагац не один раз, під час цих війн, окупувавесь російськими військами й бував тимчасово під російською владою. Так, його було окуповано росіянами за часів Катерини аж двічі: в 1770-1774 та 1790-1792 рр.; теж саме було в роках 1805-1812, в рр. 1828-1829, в 1854 р., в 1877-1878 рр. Не треба забувати, що ім'я Мазепи могло бути особливо осоружним Катерині ІІ: вона знищила автономію Гетьманщини, скасувала Запорозьке козацтво; частина запорожців утекла до Туреччини, на Дунаї заснувала нову Січ і в рядах турецької армії билася проти Росії... А про те, не вона знищила сліди Мазепиної могили в Гагаці, а хтось інший! Виникає ряд запитань, на які не маємо задовольняючої відповіді.

Далі. Коли могилу розкопано в присутності свідків («був румунський піп і люде»), то не вже цього факту не було занотовано в пресі? Невже наші емігранти не могли знати про цей випадок? А між ними були такі, як Хв. К. Вовк, що блукав в околицях Гагаца, збираючи матеріяли для своєї «Задунайской С'єчи (по м'єстнымъ воспоминаніямъ и разсказамъ)», що за підписом «Ф. Кондратовичъ» вміщено в «Кіевской Старині» 1883 р., NN 1-4. Був тоді на еміграції й М. Драгоманов, що публікував всякі факти насильства російського правительства над українцями, видав збірник політичних пісень українського народу й довгий час перебував у Болгарії, як професор Софійського університету.

Трудно припустити, щоб із російської сторони од тих, що так чи інакше мали відношення до Гагацької події, не збереглось ніяких звісток та спогадів про факт розкопки Мазепиної могили. Коли ж для цього приходив спеціальний російський пароплав, то про те знало багато людей; хтось би так чи інакше, а проговорився, подія не зосталася б таємницею. Пояснювати факт замовчування тим, що соромно говорити про такі ганебні вчинки, не можливо. Ще свіжі в пам'яті нашого громадянства ті безсоромні та ганебні виступи та вчинки, що дозволяли собі представники російського чорносотенства проти «українофіліє», «мазепинціє», «українських сепаратистіє». Хіба вони чого соромилися? Діля них факт знищення могили Мазепи давав би тільки нові підстави для глузування з огидливого для них українства. В решті решт таємниця розіялася б, бо подія стала б відома для всіх.

Отакі міркування зовсім не мають ціли заперечувати факт можли-

вого знищення росіянами могили Мазепи. Тут нема нічого неможливого. Але ж необхідно висвітлити подію, підтвердити й обґрунтувати відомості. Справді, де поділася мармурова плита, що лежала на церковному подвір'ю перед церквою, на могилі Деренчі-баши-Мазепи? Очевидно, тут потрібно багато де-чого зробити, щоб висвітлити питання про долю останків Мазепи. Треба переглянути не мало історичних матеріалів та літератури. Трудно сподіватися, щоб були якісь вказівки в церковному архіві. Колись тут був грецький монастир, тепер — парафіяльна румунська церква. Традиція порвалася, документи могли зникнути десь або потрапити до якогось незвідомого архіву. Кагальничан вказує шлях, яким треба шукати відповіді на цікаве для нас питання. Місцеві хроніки, літописи, мемуари, описи краю, області, Єпархії, міста або парафії можуть дати нам короткі, уривчасті, але безсумнівні вказівки. Румунська Академія Наук видала немало такого рода матеріалів; можливо, що й інші установи та особи видавали такі матеріали. З ними необхідно знайомитися й шукати в них того, що потрібно. А чи нема в старорумунських газетах та журналах історично-статистичних описів Галацу та його околиць? А коли й з якого приводу названо Мазепиною улицю, що йде од Георгієвської церкви? Можливо, що деякі цікаві для нас відомості зберігаються в монастирях Нямецькому та Драгомирні, що в ХУІІІ й на початку ХІХ ст. мали безпосередні й тісні зв'язки з Запорожжям та цілою Україною. Дружні та невпинні розшукування в зазначеному напрямі дадуть нам правдиві та цінні вказівки для висвітлення темного питання в нашому минулому.

В. Поперешайі.

Про виховання нашої молоді на еміґрації.

За місяць по всіх кутках земної кулі, куди тільки не занесла недоля нашого політичного емігранта, будемо святкувати десяту річницю нашого перебування на еміґрації.

Десять літ. За цей період, в часи нормального життя людини, приходять на світ позажний відсоток могодого покоління, що йде на зміну поколінню старшому.

Але життя людини, де б воно не було, на своїй, чи чужій землі — скрізь бере своє і ми бачимо, як тут на чужині підрастає молода генерація — діти наших політичних емігрантів. Це є діти, що в більшій своїй масі народилися вже на чужині й своєї батьківщини не знають, але які колись будуть добрими патріотами України та багатьом з них судитиме доля стати визначними діячами української держави вдома чи десь по-за кордоном.

Цим фактом нехтувати не можна й, коли нам дорога ідея визволення нашої батьківщини з під ярма окупантів, та хочемо збільшувати кількісно й якісно ряди нашої національної інтелігенції, то мусимо прикласти всіх зусиль, аби це могоде покоління не лише знало свою батьківщину, не лише прагнуло туди повернутися, але й пройнялося

ідеєю її визволення та принесли з собою в свій час на Україні якісь цінності.

А цього з успіхом можна чекати лише тоді, коли ця наша молодь буде відповідно розвивати свої інтелектуальні здібності та виховуватися в душі наших національних стремлень.

Оточуючі обставини щоденного життя нашого політичного емігранта, на чужині, яке переважно проходить в тяжкій боротьбі за існування, примушують кожного з нас рахуватися з дійсністю та робити все те, чого саме життя вимагає. І батьки своєї дитини в першу чергу дивляться в бік практичний та стремлять підготувати її відповідно до майбутньої боротьби за існування. Цьому дивуватися не можна, бо вони *bon gré, mal gré* мусять так робити оскільки реально дивляться на майбутність своєї дитини.

Але зупинятися лише на цьому не можна, бо коли поодинокі родичі не завжди мають час і змогу думати про відповідне нац і о н а л ь н е виховання своєї дитини, то нашим громадським організаціям, що покликані до життя для задоволення всіляких потреб емігрантів з України, та які у цьому програмі діяльності мають культурно-освітні завдання, забувати про це не можна.

Головне ходити про те, аби можна було дати дитині змогу найкраще використати обставини для розвинення своїх інтелектуальних здібностей та допомогти їй стати національно свідомою людиною. На практиці ж спостерігалось, що в цій досить важкій справі не все є гаразд і що навіть освічені батьки дають своїй дитині початки грамоти в мові чужій не в тій, що вдома говорять.

В педагогіці зараз вже не існує двох думок, що до значіння рідної мови для загального розвитку дитини і всі культурні народи, як виховання так і початкове навчання дитини передають лише на тій мові, на якій дитина говорить вдома та яка їй є найбільш зрозумілою.

На превеликий жаль, не кожда українська родина це розуміє та живе ще й досі тим нездоровим російським поглядом, що, мовляв, «дитина інтелігентних батьків мусить говорити по французьки» і зматку оддають її до тої чи іншої школи, не дивлячися на те, що там дитина в першу чергу мусить всі свої молоді зусилля спрямовувати на вправку поборювання труднощів зрозуміння тої чужої мови і не лише у своїй мові є анальфаетом, а є й не має змоги відповідно розвинути свої інтелектуальні здібності. І це є великою перешкодою до їхнього підростаючого покління в душі національному, тим більше, що посилення дітей до української школи (звичайно, там, де вони є) є необхідним і несвідомі свого чину деякі батьки зматку оддають своїх дітей до чужої школи і цим сприяють денационалізації молодого покоління.

Але з цим нездоровим явищем легко боротися нашим громадським організаціям, бо оскільки поодинокі члени українського співільства тут на чужині признають себе українцями і може користуються з тих організацій, всяке розпорядження цих інституцій на іть в таких справах, як виховання для них повинно бути обов'язковим.

Підготовче навчання та виховання дітей в душі національному

може переходити: для дітей дошкільного віку — у «дитячих садках», а для дітей старших, що вже ходять до чужих нормальних шкіл — курси українознавства з такими головними предметами, як українська релігія, історія і географія. І ці огнища з успіхом можуть організувати наші громадські організації, бо в громаді завжди знайдуться відповідні педагогічні сили та й ті невеличкі кошти, що будуть потрібні для цієї цілі.

Про українські школи тут на еміграції, взагалі, говорити важко, бо не в кожній державі вихованець української школи знайде примінення своїх інтелектуальних сил; але де це є можливо, скажемо в Польщі та Чехословаччині, там варто їй заснувати по програмі шкіл місцевих чи навіть нашому програмі Єдиної Трудової Школи.

Про це виховання нашої молоді на чужині нам слід пам'ятати з тих мотивів, що зараз наша школа на совітській Україні є зруйнована і що коли там і вчать дітей, то в душі інтернаціональному і при тому навчанню насильно прищеплюють дитині ненависть до національного самостійного життя до своєї Української Народньої Республіки. А події на Україні можуть розгертися так, що наша національна справа буде потребувати багато творчих молодих сил, вихованих в душі національному, в душі наших стремління.

Оксен Ільницький.

Контр-революція в сільському господарстві України.

Не так давно закінчився в Харкові ще один великий судовий процес, суд над контр-революційною шкідницькою організацією в сільському господарстві України, що її, цю організацію, як звичайно, викрили органи ППУ.

Совітські газети називають цей процес історичним, а вироком його невблаганим залізним вироком історії, а між тим нагадує ця судова справа відому байку російського байкаря Крилова.

У недбайливого мельника прорвало греблю, вся вода пішла, в розпачі, викликаному катастрофою мельник, побачивши, як його кури п'ють воду з калюжі, що залишалася замість колишнього великого ставу, крутить їм шиї за це, й ось він знайшов винних у катастрофі, він покарав їх, він почуває себе задоволеним.

Осягнувши влади російські більшовики звичайно не могли примиритися з прагненням України до самостійности; залишитися без України, без своєї житниці, Росія звичайно не могла, розпочалася жорстока й нерівна боротьба.

Большевики гміло й вчасно кинули до українського не свідомого селянства — бо робітництво ж по містах було або своє російське, або цілковито зросійщене українське — демагогічні гасла, і головне гасло це було — уя земля селянству, грабуй великих землевласників. Ці гасла очоче підхопили не свідомі темні численні елементи українського селянства, кинулися здобувати та ділити поміж собою з давніх давен мріяну землю. А утворивши в такий спосіб політичну байдужість українського селянства, большевики скористалися з цього й перемогли. Росія знову заокупувала Україну. Російські окупанти звикли до цього ча у не робити різниці по-між російським та українським селянством і тому зразу почали нав'язувати й українському селянству російські так звані комітети

бідноти та «комуні», але несподівано зустріли вони в цьому рішучий опір. Цей опір протиставило їм українське село єдиним фронтом, цьому-то опорі й зобов'язаний був Денікін своїм тимчасовим перебуванням на Україні, — й через цей-то опір змінили більшовики на де-який час свою земельну політику на Україні, по запровадженню на ній НЕП'у. Вони вже ніби-то не накидали українському селянству жалких форм землскопичування, вони обмежилися лише запровадженням землевпорядження та розкуркулювання на селі. Законом про землевпорядження більшовики мали на увазі знищити всі старі межі земель, знищити у селянства саме розуміння про землю, як спадщину, що перейшла від діда-прадіда; землевпорядники мусіли обов'язково нарізувати землю не за старими межами, а неодмінно відзначити нові, цілком касуючи старі.

Крім того окупантській владі потрібно було попереду розщепити єдиний фронт на українському селі, а потім уже розпочинати нав'язати там і «свій» лад.

Винайдено було куркулів, винайдено тому, що в справжніх куркулів, які мали багато з млі, які к плоатували незможніше селянство, -- було так ж одібрано землю, як у п міщиків, і таких куркулів на селі безумовно майже не залишилося. Тепер-же під розуміння куркуля було підведено доброго зможнього хазяїна, що своєю влавою невспішною працею придбав собі де-яке «хазяйствечко»: і на село було кинуте знову пайдемагоїчніше гасло: «розкуркулювайте куркулів», тоб-то -- грабуйте всіх кращих господарів!

Село поділилося вже надва фронти, на два табори: «куркулів» та «незможників». І «незможники», тоб-то темніші, несвідоміші маси селянства, до яких приєдналося тоді багато суто карного елемента, почали відбирати «лишки» у куркулів, тоб-то підводити особисті розрахунки з усіма кращими господарнішими та свідомішими одиницями на селі. Але відбирали ці лишки, все-таки керуючися тою суто українською селянською психологією — мати побільше власної землі. І ось єдиний фронт на українському селі зламано: там уже є незможники, ніби-то природні прихильники більшовиків-окупантів, і є колишні куркулі, ображені, пошкоджені, вороги більшовиків.

Але життя йде, «НЕП» за перших своїх часів сприяє хліборобству. І хоч поставлено ставбу на незможника, тоб-то на того,, хто має гірше господарство, хто не дбає за нього, але у кожного українського селянина, чи то куркуль, чи то незможник, чи то мав він власну землю, чи то ніколи не мав її, а лише тинявся по наймах — є єдина мрія: мати побільше власної землі, поратися біля неї від сонця до сонця, дбати з неї, а своє господарство.

І незабаром на селі повстала нова генерація куркулів — попередні незможники по своїх, порівнюючи невеликих нивах, користуючися з добрих урожаїв, з не дуже суворі земельної політики окупантів, з політики сприяння тоді сільсько-госпо арській ш суто українській кооперації на місцях та вільній торгівлі сільсько-господарськими продуктами, а головне через свою невтомну працю так, як то мінють працювати українські селяне, значно підвищали добробут своїх господарств.

Але чим більше працював цей вчорашній незможник, чим кращим господарем, тоб-то куркулем, ставав він, тим нецікавіші, тим зрозуміло дальші були для нього всі ці заколоти в КНС, суперечки в сільрадах тим менш підтримував він усю ту галоту, що силла по цих КНС, ГНВД, сільрадах, ЕСТ то-що, мітингувала там, піячила і нехтувала працею на землі. І окупанти незабаром побачили, що на українському селі утворюється якесь зачароване коло!

Село повинно дати перш за все хліб та інші продукти сільського господарства, а ті незможники, що дістали землю, або ні чо на землі не роблять і не дають жадної користі, жадного хліба, або починають хазяїнувати, постачають хліб і різні продукти, але гостро у них міняється їхня попередня психологія на иншу, чужу, навіть ворожу для совітської влади.

Добрий хазяїн не вже є ворог для большевиків. Ті, кому потурала влада — неможливі, що не були здатні працювати біля землі, економічно не вигідний елемент на селі, були вигідні політично, а ті хто постачав хліб та інші сільсько-господарчі продукти, економічно вигідний та корисний елемент, були політичні вороги.

Підтримувати перших було безумовно вигідно політично, а це не давало жадних добрих економічних наслідків; підтримувати других це б дало позитивні економічні наслідки, сприяло б добробуту країни, але політично це було не вигідно. Політика взяла гору над економікою і почалася нова земельна політика на окупованій Україні, політика утиску добрих хазяїнів, політика сприяння кепським господарям, лодарям.

Пропорційний, а часом індивідуальний с. г. податок, самообкладання, примусові внески до споживчої кооперації, хлібозаготівлі за лімітними страшенно низькими цінами, різні примусові позички: на підвищення врожайності, на підвищення сільського господарства, на підвищення індустріалізації то-що, величезним тягарем полягли і на цих добрих хазяїнів, жадних тільки їм не давали, не давали змоги зміцнитися та розвиватися різним с. г. кооперативним об'єднанням, а навпаки їх реформували, реорганізовували і цілком нищили. Чим кращий господар був на селі, тим гірше ставилася до нього влада, й навпаки, чим він був гірший, тим більше тільки йому надавалося.

Це звелось до політичного утиску куркуля, цього класового ворога пролетаріату та незможного селянства на Україні.

А найголовніше в цьому було те, що ніде — ні в законодавстві, ні в жадних інструкціях, об'явах, ніде не було точно накреслено розуміння цього куркуля, і під це розуміння підводила місцева влада, кого тільки бажала.

Чи мав дядько спромогу набути собі другу шкапину, чи викохувала господиня другу теличку, чи відгодували на свята аж дві свині — це все було прикмети куркуля, і з цими куркулями можна було робити все, що лише бажала місцева влада. І дійсно робили!

Призначають, наприклад, такому куркулеві здати 50 пудів хліба, дядько вносить. «А отже він вніс, отже хліб у нього є!» І — призначають йому-ж у друге внести ще 50 пудів. Дядько добросумлінно вживає всіх заходів і вносить ці 50 пудів. Знову пропозиція здати ще 25 пудів. Цього зробити він уже не має змоги, у нього вже не має вільного хліба, він клопочеться, просить, ніщо не помагає. Та й кого-ж просити, кому скаржитися?

І на воротах йому прибивають дощечку з написом, що такий-то мусить здати 40 пудів. — 15 додається за його контр-революційну впертість та небажання своєчасно здати належної кількості хліба.

І цю дощечку повинен дядько особисто стерігти й в день, і в ночі, бо як-що вона згине, він відповідатиме вже як розтрату державного майна, як за розтрату 40 пудів державного хліба!

Дядько не здас цієї кількості хліба, чи то не бажачучи зробити цього та закопуючи й приховуючи де-небудь певну його кількість — чи то не маючи попросту змоги (що буває найчастіше).

Тоді все його майно призначають на продаж, щоб покрити ці невнесені від нього 40 пудів, що дорівнюється скажім 40 карбованцям за лімітними встановленими на місці цінами для здачі хліба, й мають стягнути з нього вже не сорок, а сто двадцять карбованців — вартість незданого хліба за вільною ринковою ціною на місці.

Починають продавати все за ринковими цінами, але на користь цього самого куркуля, на покриття його боргу йде лише місцева лімітна ціна. Скажім, коня продано за 200 карбованців, а на покриття вартості недознесеного хліба залічують лише лімітну ціну коня 50 карбованців, а решта залишається на користь місцевої влади.

Уже навіть за цими лімітними цінами покрита вартість незданого хліба, але не дивлячись на це, продовжують продавати все, й птицю, й будівлі, й всяке приладдя, й інвентар, залишаючи лише де-який потрібний одяг та харчі.

Усе продано, вчорашнього хазіяна цілком зруйновано.

Правда, він може діс ати на руки певну невеличку суму грошей, що залишилося по покритті належної з нього вартости недозданого хліба, : ле це лише з лімітних цін проданого майна, вся ріжниця по-між лімітними та ринковими цінами залишилася на користь владі. Що-ж може він зробити з цими грішами?

І вчорашні господарі сьогодні справжні старці.

А що робиться по селах під час такого продажу свідчить те, що навіть агрономичні техніки комсомольці уникали бути на селі, минали села, аби не бачити цих щоденних трагедій, аби не чути цього розпачливого лементу нещасного жіноцтва та дітвори.

Таке-то коїлося по селах Київщини та Білцерківщини та й по інших округах, починаючи з 1927 року.

Але-ж це ще не все: матеріальні збитки метрополії покрито, але-ж треба покарати й ту контр-революцію, яку виявив цей тубілець з колонії, не вносячи хліба, бодай його-б і не було у нього.

І з кого-ж складаються невідомі пасажирні тих тасмичних потягів, що від часу до часу рухають з Правобережжя, з Києва Московсько-Києво-Воронізькою залізницею, що першу зупинку мають вночі на ст. Конотоп, що стоять там далеко від самої станції, що мають ґрати по всіх вікнах, що мають озброєну варту навіть на дахах вагонів і що потім рушають кудись на північ?

А їхня родина?

Кого-ж цікавить доля жебраків?

Ну, збільшиться на де-кільки кількість могил на сільському цвинтарі, збільшиться кількість безпритульних дітей у найближчому місці.... статистики-ж цього ніхто не провадить.

За ламання де-яких обов'язкових постанов призначалося з селян грошеве стягання в де-кільки карбованців за постановою суду, але що-до куркуля судові надавалося право за це саме зламання конфіскувати все його майно.

Ну, а що-ж далі?

Землю по куркулеві передавалося черговому незаможникові, цей незаможник не бажає вже, а може й не вмєє поліпшувати свого господарства, ходити біля нього, й господарство підупадає.

Та не тільки незаможники, ті, що не вмють, не бажають працювати; кожний добрий господар, бачучи, що коїться на коло, поміркус й вирішить, що йому економічно не вигідно, не корисно підвищувати рівень свого господарства, бо всі лишки його примусять його віддати за безцінь, за такими низькими цінами, що безумовно не окуплять його фізичної праці, витраченої на те, щоб їх виробити. Крім того, за ці лишки, за їхній еквівалент, навіть і зменшений, він не має змоги дістати нічого йому потрібного, бо цього йому потрібного не має в крамниці споживчої кооперації на селі, та й не тільки на селі, але й по великих містах зникають такі річі як цвяхи, нитки, голки, не кажучи вже за мануфактуру. Це-ж не анекдот, що питанням як роздобути одному колективові лише одного пуда цвяхів турбувалися мало не всі київські установи, майже аж до Округкому.

І кінець кінцем дядько вирішус, що йому слід виробляти лише те, що безпосереднє потрібно його родині, аби якось там животіти. Він на прикладі своїх сусідів добре усвідомлений, що навіть як йому пощастило-б де-що потаїти, закопати де-кільки десятків пудів пшениці або де-кільки пудів сала, то що-ж має він потім з цим заповідати?

Не кажучи вже за власних добровільних та доморобних агентів розшуку на селі, зразу-ж до нього причепляються на базарі справжні агенти влади з запитаннями, де взяв, чому не продавав і т. д.

І за де-кільки таких пудів можна-ж на завжди зникнути з сільського обрію!

І чимало хліба, чимало сільсько-господарчих продуктів погноїлося

в землі, бо побоялися їхні власники виконувати їх потім. «Як що не, мені, то хай вже й нікому!» — казали вони. У селянства не лише немає стимула підвищувати рівень свого господарства, дбати про якісь там лишки на продаж, у нього є певні мотиви зменшувати своє господарство, скорочувати свою продукцію.

А тут ще приєдналося гасло знищення куркуля «яко класи».

І сільське господарство окупованої України деградує, починаючи вже з 1927 року.

Совітська агрономична та економічна література страшенно не любить цього виразу, мовляв, це-ж є панічні настрої правого ухилу, а на самому ділі сільське господарство не тільки, мовляв, не деградує, а навпаки підвищується, квітне, буяє.

За п'ятирічним планом протягом чотирьох років, тоб-то вже 1930-1931 господарчого року всі побачуть, що совітська Україна в галузі хліборобства не лише наздожене, але навіть випередить усі капіталістичні країни!

Нехай і так, це-ж усе на папері, а папір, як то кажуть усе винесе. Але-ж факти — а яка це неприємна річ, ці вперті факти! — факти нам доводять, що не дивлячись на те, ніби 1926-27 року сільське господарство України по всіх галузях наздогнало той передвоєнний рівень, коли українського хліба, цукру, м'яса то-що вистачало й для Росії, й для експорту, ще й для самої України залишалося, — тепер твєряться щось нечуване, щось небачене за мирних часів на Україні: хліб зникає, вже влітку 1928 року його починають видавати за картками в дуже обмеженій кількості, а в січні 1930 року, наприклад, у Харкові, столиці української совітської соціалістичної республіки, білого хліба зовсім немає. Правда, в ідальнях вам можуть дати «булку», але ця «булка» на кольор майже нічим не різниться від звичайного чорного хліба, а на смак то безумовно вже значно гірша.

А по округових містах України і чорний хліб зовсім зникає з вільного ринку, та й вільного ринку не має.

Цукор зникає з обр'ю, й це на Україні! На Україні, що колись експортувала цукор майже на весь світ, що її цукром колись відгодували в Англії свині, й на цю самісіньку Україну тепер вже і м п о р т у ю т ь цукор з Америки, імпортують якийсь марсельський цукор...

І починаючи з літа 1929 року ані в Харкові, ані в Києві, не кажучи вже за інші міста, цукру немає. М'ясо зникає. Вже в Києві (а по великих містах харчове питання завжди стоїть аніж по звичайних округових) далеко не що-дня можна його купити навіть тим, хто має гроші, вже заводять обов'язкові пісні дні, дні, коли заборонено вживати його. Зникає шинка, ковбаси, сало, і в Білій-Церкві, наприклад, цій батьківщині Білоцерківської знаменитої шинки, білоцерківських «окороків», не можна не то що купити, а й знайти шинки...

Зникає молоко, масло, в крамницях Соробкопу тільки для дітей можна купити й то далеко не що-дня пляшку молока, а масло, за масло буквально забули, яке воно на вигляд. Воно так і зветься люксовий(!) дефіцитний крам. Жирів не має. —

Робітники фізичної праці — це найупривілейованіша класа — можуть за картками діставати на всю родину лише чверть фунта сала на місяць і чверть літра рослинного масла, а робітники розумової праці й того не мають.

Правда, обіцянок було, як завжди за совітської влади, чимало.

Обіцяли замість м'яса постачати рибу й навіть привозили її, але... гнилу, таку, що людиність від неї хворіла й що сама влада примушена була заборонити її вживати.

Була надія на консервну промисловість — на консерви, звичайно, вже на вільному ринкові, але й консерви раптом усі зникли...

(далі буде)

Гл. ІІ.

3 міжнародного життя.

— В Латинських республіках Південної Америки. — У Фінляндії.

Справи про непокої у Південній Америці стали майже перманентною рубрикою на шпальтах світової преси. Наче якась революційна епідемія, настирлива і заразлива, вибухла серед населення так званих латинських республік Нового Світу.

Почалося це приблизно рік тому, коли у Венесуелі військовою силою скинуто було президента республіки ген. Гомеца, що на протязі скоро двадцяти літ стояв, як диктатор, на чолі цієї держави. Через півроку те саме сталося в Болівії з місцевим президентом Сілесом; через місяць за ним — з перуанським президентом Лейгуїя, далі — з аргентинським «другом народу» президентом Іррігойеном. Повстання та криваві заколоти перекинулися потім до Чилі, Урагуваю, Колумбії, Еквадора і завершилися справжньою громадянською війною між північними та південними штатами найбільшої та найліпше організованої федеративної південно-американської республіки — Бразилії.

Для історії вказаних республік непокої, повстання то-що, — не новина. На протязі свого столітнього незалежного існування вони (крім Бразилії, що була довгий час єдиною в Америці монархією) майже неперестанно кипіли в огні внутрішніх громадянських війн. Головною причиною тому були слабкість і несталість командних сил у цих молодих державах з неоднородним основним населенням.

Конституції їх були довершені, бо всі вони були точно списані з основних законів великої північно-американської республіки Сполучених Штатів. Але для того, щоб встановити в країні лад і порядок та ще й до того демократичного характеру, мало добрих законів, потрібні ще й відповідні люде й відповідний рівень культури серед найширших верств народних. А того як раз бракувало Латинським республікам Америки.

Населення їх — зайшли іспанці чи португальці (Бразилія), європейські емігранти, креоли, метиси різної масти, негри та різноманітного походження індійські тубільні племена, яких численно найбільше. Усі оті елементи, згідно закону, рівні між собою, бо всі повноправні громадяне. Але в дійсності державні та цивільні впливи належали майже виключно дуже нечисленним командним верствам, що складалися з католицького духовенства, великих земельних власників, військової старшини, урядовців, мійських промисловців та за останні часи — також мійської інтелігенції.

Найбільша реальна сила належала, як то буває в таких випадках, організованій армії, і тому серед південно-американських президентів завжди було так багато генералів і менше цивільних політиків, бо останнім не так легко здобути впливи й авторитет серед військових. Ті президенти органічно не могли вміщатися до демократичних і парламентських форм, і всі вони згідно з місцевими умовами, тягли до персональної диктатури. Тому історія латинських республік зводиться майже виключно до біографії їх політичних вождів, *sandillos*, як їх там звуть — військових чи иноді цивільних.

Епоха тих *sandillos* не була однак такою вже неплодною, як воно з боку могло б здаватися. Диктатори у більшості своїй спіралися не на взапані вище командні верстви, а головним чином на метисів, негрів та індіців; їх зусиллями було зліквідовано рабство, вони змагалися до злиття рас, до піднесення добробуту широких мас населення, до поширення серед них європейської цивілізації. В їх руках армія переставала бути елементом заколотів, а, обрє вивчена, екіпована й оплачена, робилася опорою політичного порядку. Давніші спокійні періоди їх влади спричинялися до розвитку економічних сил країни, а населення за той час виховувалося у громадян, гідних своєї демократичної конституції.

У цій атмосфері довершених конституцій, заколотів і громадянських війн, повстань і диктатур у Південній Америці (те саме в центрі її та в Мексиці) творилися нові нації, і були вони мовно — іспанські чи португальські (Бразилія), культурно — європейські, але расово та в інших відношеннях — індійські. Перед великою війною нації ті більш менш були вже готовим фактом, а за війни майже всі вони вступили до неї, ставши по стороні Антанти. Війська свого до Європи вони не посилали, але їх матеріальна допомога була величезна, бо країни ті надзвичайно багаті на сировину, що була така потрібна для Європи в часи війни і в роки після неї.

Європа використала латинські республіки, але й вони дуже скористалися з неї, бо економічно розцвіли й збагатили, а одночасно з тим на де-який час впали там і причини до заколотів та непокоїв серед збогаченого населення. Часи ті однак не довго тяглися, бо світова економічна криза, що пізніше хмарою наступила на Європу та на Північну Америку, не минула й латинських республік. Відбилася вона тут з особливою силою ще й тому, що економічна сила цих країн, так мовити, дуже спеціалізована. Так, Аргентина живе головним чином вивозом свого хліба, Чілі — селітри, Перу — міді, Куба — цукру, Бразилія — кави і т. и. Цілу економічну структуру держави базовано на якомусь одному продукті, і коли ціна на той продукт падає, порушено все і всі бюджети: приватних осіб, підприємств і робітників, муніципалітетів, окремих штатів і цілої держави. А тому, що ці народи звикли до призвичаєння, що не навчилися ще вони обмежувати себе та зберігати засоби на чорні дні, легко собі уявити їх настрої, а також і те, як ці настрої були використані вправленими до змов і повстань нащадким згаданих вище *sandillos*.

Однак у нових умовах з'явилися й нові риси, характерні для останніх латинських революцій у Південній Америці. Як і колись, грас в них роль момент персональний, але тепер він начеб то зачинає перекриватися моментами вищого порядку, а саме — політичними. У різних республіках виявилось це по різному, бо стоять вони не на однаковому рівні політичного розвитку. А в тім сліди того помітно скрізь, як то видно, скажемо, на прикладах Перу, Аргентини та Бразилії.

Скинутий перуанський президент Лейуїя був видатною фігурою серед південно-американських диктаторів. Талановитий адміністратор і добрий фінансист, він значно прислужився своїй батьківщині, бо звів до порядку державні фінанси, зреалізував грандіозні публічні праці, що спричинилися до підвищення добробуту серед широких народних мас; поставив шляхи в бездорожній країні, реорганізував армію і т. и. У міжнародній площині Лейуїя орієнтувався на Сполучені Штати Північної Америки, використовуючи їх фінансові впливи і дипломатичні можливості.

Але для того, щоб все те здійснювати, Лейуїя примушений був вести державне урядування крутою рукою, розправляючися нещадно з усіма, хто стояв йому на перешкоді. Явна річ, що це не подобалося його противникам. Йому було закинuto, що він оддав Перу на поталу Сполученим Штатам, що підтримує він Вашингтонське змагання скорити собі цілу Америку методами так званої «політики доларів» і т. д. Економічна криза посидила його противників та мабуть таки вони все ж не перемогли б його, кели б він сам не дав їм зброї до рук, зробивши політичну помилку, яка колись не мала б значіння, але сьогодні — вже не на часі.

Згідно з усіма американськими конституціями президент республіки має дуже великі і незалежні од парламенту права, що роблять його фактичним диктатором країни на час його президентури. Але аби з нього не зробився диктатор доживотній, одній і тій самій особі заборонено підряд без перерви ставити свою кандидатуру. Через оту заборону і хотів перескочити Лейуїя перевівши через відданий йому парламент відповідну зміну в основних законах держави. Парламент те зробив, але населення з тим не погодилося і скинуло кандидата в доживотні диктатори.

В Аргентині революція випала трохи инакше. Там скинули «друга на-роду» президента Іррігойєна, що заслужено й цілком законно займав

свою посаду. Іррігойєн — вславлена людина в своїй батьківщині. Ціле життя своє він боровся проти урядової олігархії, яка панувала в Аргентині, переміг її й спричинився до того, що в державі встановився більш менш демократичний лад в європейському сенсі того слова. На останню президентуру його обрано нечуваною більшістю голосів, і тим майже цілий народ виявив йому свою пошану й довіру. Але Іррігойєн застарів. Йому було вже 78 літ; сили його ослабли, і виконувати своїх обов'язків він фізично не міг. А в тім заховалося у його змагання не слухатися нікого, робити все самому, самому все знати, кожна справу виучувати, бо запідозрював він усіх, що вони роблять державне діло пристрасно і несправедливо. З той причини він викинув зразу майже десять тисяч урядовців і настановив інших, а своїх міністрів трактував, як дітей, не дозволяючи їм навіть нікуди ходити в гості, аби вони не підпали тим чи іншим впливам.

Наслідки були жахливі. Міністром ніхто не хотів бути й на ту посаду йшли самі нездари та люде без персональної гідности. А в кабінеті президента нагромаджувалися з дня на день тисячі більших і менших державних справ, які президент хотів сам вирішувати, але не мав на те сил, ні часу. Люде, що були заінтересовані в тих справах стали підплачувати всіх: кого можна й не можна, лише за те, щоб їх діла не топилися на складі, а лежали зверху. Говорили, що для тієї мети утворено було навіть цілі акціонерні компанії. Припинився рух цілого життя в державі: адміністраційного, фінансового, економічного то-що. А в тім президент Іррігойєн мав за собою ще чотири законні роки своєї президентури. Натурально, що країна витримати того не могла і повстання примусило Іррігойєна одмовитися од його посади, боронячи в цьому випадку не стільки букву закону, скільки його дух, порушений «другом народу».

Складніші обставини були в Бразилії. Бразилія, як вказано вище, була довший час єдиною монархією в Америці, а республікою стала лише сорок літ тому назад. За останні десятиліття пережила вона великий економічний і політичний зріст; командні верстви тут виявлені виразніше, але організовані вони не в ціло-державному маштабі, а по штатах; штати ж ці антагоністичні що-до своїх інтересів, як і колись у Північній Америці. І цей факт спричинився до того, що на наших очах в Бразилії повстала збройна боротьба півночі з півднем, дуже подібна до тої, яку пережили Сполучені Штати у формі відомої сецесійної війни в 60-тих роках минулого століття.

В історії Бразильської федеративної республіки увесь час відчувалися елементи цієї північно-південної боротьби, але притамована вона була тим, що згідно з написаним договором на посаду президента вибирали завжди по черзі представника одної й другої сторони — властиво двох більших північних і двох південних штатів, а саме: Ріо-де-Жанейро, Сао-Паоло, Мінс Гераес та Ріо-Грандо-до-Сул. Кожного разу, як порушено було цього неписаного закону, повставали чвари, але на сьогодні вибухли вони вже у формі наче б то справжньої громадянської війни.

Причиною тому був останній президент Вашингтон Луїс, представник Сао-Паоло, одного з південних штатів, що, дякуючи своїй каві та розвинутій індустрії, має претензії на певні командні позиції в цілій федерації. Вашингтон Луїс, людина активна й енергійна, талановитий адміністратор і великий працівник, за час своєї президентури розпочав ряд реформ і практичних справ на користь Бразилії, — а особливо свого штату, — які не мав змоги закінчити на протязі своїх законних чотирьох років. Тому він, не бажаючи віддати своєї праці до чужих рук, виставив на пост президента кандидатуру Хуніо Престеса, одного з своїх приятелів, аби його руками закінчити розпочате діло. Нового президента було обрано відповідно невеликою більшістю, але його противник, представник північних штатів Варгас, зробив заяву, що більшість ту утворено недостойним методом та шляхом урядових репресій. Почалося повстання, яке перетворилося у формальну громадянську війну. В час коли пишуться ці рядки, війни ще не закінчено, хоч, як здається, перемагає Варгас.

Європейських емігрантів, що за останнє десятиліття компактними масами вливалися до латинських американських республік, у тих розрухах не видко. Прийняли участь у них, як здається, лише німці, що в Болівії зв'язали свою долю з диктатором Сілесом і на тому програли. Інші сиділи тихо, тримаючи відомий нам з часів революцій «нейтралітет». Українці, що їх найбільше в Аргентині та в Бразилії, сидять тихо, як і інші, — бо ж те, що вони бачать у Південній Америці — іграшки, порівнюючи з тим, що вони зазнали у себе на батьківщині.

* * *

П'ятого числа поточного місяця відбулися у Фінляндії вибори до парламенту. Значіння їх на цей раз перекинулося далеко за кордони цієї ма-тої держави, а то з такої причини.

Як відомо, літом у цій країні вибух могутній рух проти комуністів взагалі, а спеціально проти своїх місцевих большевиків, що за допомогою Москви каламутили до дна фінляндське життя. Заініційований той рух був у малому селі на далекій півночі — в Лапуа, звідки і назва антикомуністів — лапуанці. Лапуанці — селяне пішли організованим походом на Гельсінкі і вимагали там од парламенту прийняття законів, спрямованих на політичне знищення комунізму. До них пристала ціла фінляндська буржуазія, велика й мала, фінська і шведська, до певної міри симпатизували з ними і соціал-демократи. У парламенті утворилася велика більшість для проведення відповідних законів, але не двох третинова, яка потрібна для зміни конституції, бо соціал-демократи в останню хвилю одмовилися йти разом з буржуазними партіями.

Довелося парламент розпустити й призначити нові вибори. Наслідком їх було те, що комуністи, які мали в попередньому парламенті 23 мандати, тепер не дістали ні одного місця. За їх рахунок виграли всі буржуазні, головним чином селянські угруповання, а також і соціал-демократи. Ці останні виграли сім нових мандатів і єсть їх тепер у парламенті 66 на 200, себ та на один голос менше третини всіх депутатів. Буржуазна більшість може тепер перевести відповідні конституційні зміни. Як і які вони будуть, вважє близька майбутність.

Observer.

Замість фельетона.

«Коле паде комуністична влада»

(Діється в м. Микольськ-Усурійську на Приморщині 1930 р.).

Місто Микольськ-Усурійське це повітове, населення з європейців, майже все українські переселенці. Крім того багато живе хинців і корейців. Навколо Микольська розкидані села з виключно українським населенням, і де не де корейським, по долинах. Микольськ є торговельним містом, до селяни купують все для себе, а спродують свої вироби. Так і на цей раз селяне поприїзжали на базар, поспродували що їм Бог послав і купу-пили, що могли й що було на приватному ринку. Було це на весні 1930 року, коли совітська влада почала провадити комунальні господарства. Селяне до цих замірів віднеслися вороже, але заявляти терором ПІУ примушені були слухатися наказів совлади. Так от, як я вже сказав, селяне побазарувавши, посходились на постійний двір. Сіли за довгий стіл, повиймали торби й почали трапезу тим, що в кого було. Не обійшлося й без «ри-ковки». Часи тяжкі. Податки, продналоги, соціалізації, націоналізації,

лєнінізм, троцькізм, маркєізм, індустрія, колхози, імперіалізм, комунізм, кулаки, середняки, незаможні, електрофікація, машинізація і. т. д. Цими словами забивають голови селян. Од цих слів у селян голови, мов горами поробилися. Нічого вони не тямлять і ні в чому не можуть розібратися. Знай роби та плати ї плати, на кого, для кого не питай бо це «наша робітничо-селянська» влада. Так от коли селянин вип'є, забуде про всі ці «до-стіженія соввлaди» то хоч трохи одишеться. Так і тут, щоб горе легше переносити, випили по чарці, по другій мовчки. Бо «свою робітничу-селянську» владу не сміють селяни та робітники критикувати, а то в ПІУ та на «принудительні роботи» як з «буржуазною пєсихологією», як «вредного елємента», як бунтаря, що не хоче бути безрїчевою скотиною. Ну, коли випили по одній, по другій, то той страх, терором нагнаний, трохи зменшав. Язика розв'язалися, кожний з селян бажав вилити ту накіп, що в його накіпіла за довгі роки.

— Куме Грицьку, звертається один селянин до другого, невжеж оті наші лодарі заберуть всю мою худобу в оту комунію. Доглядав, кохав коненят, коровок, а зараз оддавай тим лодарям що нічого не робили. Та де-ж тут правда, ти роби, а вони будуть їсти—оце так соціялізм, хай він згорить.

— Ну що ти зробиш, говорить кум Грицьку, заберуть тай квит, у них сила, у них зброя, а в нас шо-горб, на якому везем ту всю інтернаціональну сволоту.

— Так по твому, не трать куми сили, сідай на дно, чи шо?

— Ну а шо ти зробиш, така, видно, наша доля.

— Ні, не може бути, щоб ото весь народ так і пішов у ті комуні, це-ж ні шо инше як панські економії, це знову настає кріпацтво.

— Так, так, говорить третій селянин, кріпацтво, та ще й яке. Раніш не забажалось одному панові робити, то до другого пішов, а зараз куди ти підеш хїба за границю втечеш. Так вони, врєжі сини, все кричать про те шо в усьому світу треба зробити комуністичну революцію, звісно, тоді будеш раб, не тільки кріпак. Будеш пригєваний до одного місця, як наші запорожці на турецьких галєрах.

— Так так, піддакують другі. І, коли вона ота проклята комунія полетить, коли її кінець прийде.

Один по одному селяни приєднувались до незадоволених комуністичною владою і особисто колхозами. Всі бажали швидкого перевороту.

В кутку сидів між селянами молодій хлопець, на якого з селян ніхто не звертав уваги і все слухав. Коли селяне вже досить сміливо начали гудити комвладу і виявилось, що вони всі як один бажають її кінця він помалу підвівся з свого місця і рішуче проговорив до всіх селян.

— Я чую, що тут ви всі, дорогі мої односельчане, незадоволені комуністичною владою й бажаете їй швидкого кінця. Я знаю точно коли впаде комвлада, як бажаете можу сказати.

Всі глянули на його і всім їм закортіло взяти кінець комвлади. Про себе кожний з селян на заяву хлопця подумав рівно — один думав, що мабуть цей хлопець знається з «мировим імперіалізмом», другий подумав, що він знається з «білими бандами», третій подумав, що він знається з партизанами і є їх агент, словом всі про його подумали по своїому, але кожному хотїлося швидче взяти: вони разом почали прохати

— Скажи, скажи, просим.

— Тепер такі часи, що сказати, треба гроші взяти, — сказав хлопець.

Що ти з глузду зіпшов, замітив йому один селянин, з своїх та ще й гроші брати.

— Коли бажаете почути кінець комвлади, то мусите дати.

— Та скільки, ж тобі?

— Три карбованці.

— А як збрешеш, тоді шо?

— Вас тут багато, чога вам боятися поб'єте і гроші одберете.

— Тай справді, поміркувавши, селяне сказали, зібрали три карбован-

ці сріблом й дали хлещеві. Хлопець порахував гроші, положив у кешеню став і стоїть мовчки. Селяни всі притихли, чекають слова хлопця, а він стоїть та все мовчить.

— Та говори-ж, гроші взяв, говорить один селянин.

— То що взяв, хочете, щоб я вам за три карбованці сказав таку присм-ну для вас річ, прибавте ще два карбованці, то тоді скажу.

— А де ж твое слово, ти ж обіщав сказати.

— Мало тепер хто що обіщас, а по своїому робить, прибавте ще два карбованці, то тоді скажу.

— Ти ж говорив, що тобі можна побить морду й гроші одібрати

— Це ваше діло, що ви зі мною зробити, а за три карбованці говорити нічого не буду, прибавте ще два, то скажу.

Селяне починають хвилюватись, один з них встас, підходить до хлопця й сердито питає:

— Так не будеш говорити, й ти, молокосос-обманщик, так на-ж тобі, з усієї сили вдарив його в пику, хлопець впав, другий селянин підскочив і з кешені гроші забрав.

— Отак йому й треба, — говорить селянин, отаке молоде, а так вже хоче брехню зароблять гроші, ні не на тих ти хлопче нарвався. Чується сміх. Хлопець поволі піднімається й говорить:

— Отепер я скажу, слухайте!

— Коли ви селяне, те зробіте з комуністами і з їх владою, що зробили зараз зі мною, тоді не буде ні їх влади, ні колхозів. Ну що сказав і одгадав коли паде комвлада.

— Так, одгадав вражий син, промовили селяне.

— Виходить що я виграв наш спір, то давайте моїх три карбованці. Селяне, поміркувавши, оддали три карбованці хлопцю.

(Записано зі слів одного селянина українця, який втік з ССРСР до Китаю. 1930 р. і. м. Харбин).

В крамниці.

Захожу в одну з книжних крамниць м. Харбина. Господар цієї крамниці є емігрант. В крамниці стоїть де-кільки чоловік і йде між ними спір. Один з їх доказує, що в ССРСР гарно живеться, про досягнення совлади багато говорить і т. ин. Другі йому доважують противне. Стоїть так дядько в кутку, попихкує люлькою та слухас. Потім звертається до того, що нахвалює ССРСР і комуністів і говорить:

— Послухай, чоловіче добрий, коли я тобі дам зараз п'ять карбованців, ти мене назвеш батьком?

— А чево-ж давай денгги, что мне тяжело назвать.

— А хіба я тобі батько?

— Нет не батько.

— Ну так ото-ж. получаеш. той хвалиш. I.

3 широкого світу.

— В листопаді румунська ескадра має прибути до Мальти.

— До італійського парламенту внесено законопроект про заборону італійським дипломатам дружитися з чужинками.

— В Теріоках у Фінляндії помер відомий артист-малюв Рєспін, одним з знаменитих картин якого є картини «Запорожці відповідають турецькому султанові», «Гетьман». Незакінченою zostалася картина теж з українським сюжетом «Гопак» — з життя запорозького табору.

— В квітні 1931 р. в Англії буде переведено загальний перепис населення.

— Італійський уряд виробив план значного збільшення і покращання Риму.

— Кількість іспанської армії на 1931 рік фіксовано в 90.000 чол.

— Сербський уряд звільнив з в'язниці був. міністра і лідера демократичної партії Прібішевича, що свого часу разом з крватським лідером Радичем протривав централізаторським заходам сербської бюрократії.

— Опубліковано інтерв'ю митрополита Шептицького з кореспондентом «Експреса Пораннього» в справі подій в Галичині.

— Союзи шотландських хліботорговців і хліборобів вирішили не допускати вивантаження совітського хліба в портах Шотландії.

— Коло міста Бове у Фрації загинув великий англійський дирижабль Р 101, що мав летіти до Індії і Австралії. Загинуло 50 душ в тім числі англійський міністр повітряної флоти.

— Після революцій в Чилі і Аргентині дійшла черга і до Бразилії. Революційний рух захопив половину штатів Бразилії. Федеральний уряд оповістив усю країну на військовому стані. Революційне військо має тимчасом успіх, але уряд зарядив загальну мобілізацію і сподівається повстання подавити.

— По Іспанії пройшла хвиля робітничих страйків.

— Демісіонував румунський кабінет міністрів Маніу.

— Офіційно сповіщено про шлюб болгарського короля Бориса з італійською принцесою Джіованною. В супереч болгарській конституції король Борис підписав зобов'язання виховувати всіх дітей від цього шлюбу в католицькій вірі.

— На виборах до польського сенату виставив свою кандидатуру маршал Пілсудський.

— Президент французької республіки відбув офіційну візиту до Мароко.

— На коронацію абіссинського царя Тафарі до столиці Етіопії Адіс-Абеби прибувають численні делегації чужоземних урядів. Новий цар має носити ім'я Гайле Феласіс перший.

— Італійська фашистська преса дуже широко коментувала сучасні події в Галичині

— В Афинах закінчилася конференція балканських держав.

— З 1 січня 1931 року в Китаю заводитьися метрична система міри її ваги

— До Італії прибула більшовицька морська місія, що має вистудіювати італійську морську техніку.

— З 3 січня 1931 року в Лондоні відкривається виставка перської міштецтва, на якій будуть виставлені славнозвісні драгоцінності перського корони.

— Після з'єднання манджурського диктатора з Нанкінським урядом повстання північних генералів остаточно ліквідовано.

— Новий румунський кабінет міністрів сформовано на чолі з Міролеску, в який увійшло більшість міністрів кабінету Маніу.

— Іспанський уряд заявив офіційно про свою незломну волю поновити парламентарний режим і незабаром перевести вибори.

Хроніка.

З Великої України.

— В У А Н прийняла резолюцію протесту проти останніх подій в Галичині («Пр. Пр.» ч. 232 з 9. X).

— Олена Пчілка, відома українська письменниця, мати Лесі Українки і сестра Михайла Драгоманова, померла на Україні 4 жовтня на 82 році життя («Пр. Пр.» ч. 229 з 5. X).

— Міжнародній конкурс проєктів пам'ятника Шевченков. В жовтні місяці с. р. одкривається в Харкові виставка проєктів пам'ятника Шевченкові. На виставці буде до 100 проєктів. Багато з них надійшло з-за кордону, особливо з Німеччини («Пр. Пр.» ч. 228 з 4. X).

— Увічнення пам'яті М. Коцюбинського. На увічнення пам'яті М. Коцюбинського колегія наркомосу РСФСР ухвалила видати російською мовою вибрані твори письменника («Ком.» ч. 269 з 29. IX).

— Осіння сівба. На 1 жовтня Україна виконала 55,6% плану осінньої сівби. Колегія Наркомзему сов. України відзначає послаблення темпу сівби і констатує велике відставання в цілому ряді котлосів («Пр. Пр.» ч. 229 з 5. X).

— Буряки не виконано. З копанням буряків для цукроварень совітські господарства своєчасно не впоралися. Є такі совхози, де не виконано ще буряків понад 1000 гект. На копання буряків посилають большевики навіть студентів, щоб як небудь скоріше цю роботу закінчити. Так, студенти Харківського інституту

політосвіти в кількості 393 чотири дні працювали на буряках на Первухівському комбінаті.

В Білозерському радгоспі на Конотопщині копати буряки поставлено 150 студентів залізничного конотопського технікума («Ком.» ч. 269 з 29. IX).

— Є навіть і такі райони на Україні, де копати буряки ще взагалі не починали, як напр., в районі Хмільвівському та Ново-Архангельському.

Робота на цукроварнях тим дуже затримується. До 20-го вересня працювало на Україні тільки 39 цукроварень замість передбачених 82, з яких 22 треба було пустити за планом ще 5 вересня і 60 до 15 вересня («Ком.» ч. 284 з 24. IX).

— На 1 жовтня виконано було тільки 30,3% буряків («Ком.» ч. 274 з 4. X).

— До села Городецького копати буряки надіслано металістів з м. Гумані в кількості 153 чол. До села Кочубіївки копати буряки було надіслано друкарів («Пр. Пр.» ч. 230 з 7. X).

— Епідемії розростаються знову на Україні. Надзвичайна комісія по боротьбі з епідеміями оголосила Київ у загрозовому стані що-до захворювань на червний тиф і на скарлатину. Крім тифу і скарлатини в Києві лютує ще грип, на який протягом перших 3-х тижнів вересня захворувало 9.000 осіб.

Було оголошено місячник чистоти, але цей місячник не придбав уваги з боку совітських організацій («Пр. Пр.» ч. 228 з 4. X).

— За останній тиждень міся-

ця вересня в Києві захворіло на тиф черевний — 73 чол., на паратиф — 8, на тиф висипний — 3, скарлатину — 163 та на обклад і круп — 40 («Пр. Пр.» ч. 232 з 9. X).

Провал загально-го навчання. Оголошене більшовиками загальне навчання з самого початку зустріло непереборимі перепони: немає учителів, немає шкільних приміщень, підручниками окремі райони забезпечено тільки на 25-30, рідко на 50%.

Завдяки всім цим причинам по селах залишається по-за школою багато дітей віком 8-9 років («Ком.» ч. 268 і 272 з 28. IX і 3. X).

Розправа з комуністами. В селі Дмитрівці Бердянського району селянин Яровий наніс 12 ножових ран хлібозаготовникові комуністові Черкасову. При арештуванні Ярового, він поранив ножем уповноваженого ЦК КПБУ Нікітіна («Пр. Пр.» ч. 232 з 3. X).

Газетні звістки

Занепокосня в червоній армії. «Daily Mail» довідується, що відношення армії, селян і робітників дуже турбує правлячі кола Москви і породжує боязкість повстання цієї зміни.

Кореспондент цього часопису заявляє, що він мав в руках копію секретного об'язника Сталіна, адресованого своїм прибічникам в совітах і закордоном і важливість якого означається надпискою на ньому «знищити, прочитавши». В цьому документі ніби говориться про опозиційний рух в колах червоної армії, який росте і що до нього належить більша частина командного складу. Багато з них одверто себе виявили сторонниками Ворошилова проти Сталіна. Ця військова конспірація замаскована чисто формальним погодженням, але за цим погодженням ніби криється бажання скинути сучасний лад у совітів («L'Intransigent» з 18 жовтня).

3 життя укр. еміграції.

У Франції.

— Від'їхала з Парижу родина полк. Головного Отамана Симона Пестлюри 19-го жовтня. На двірці від'їзжаючих вітала делегація Т-ва б. Вояків Армії УНР, у Франції.

— Ліон. 12 жовтня відбулися загальні збори Громади. Управа Громади за скінченням речіння подала до демісії, яку прийнято загальними зборами. Обрано до нової Управи Громади: на голову п. Дівартовського, на скарбника п. Паламарчука та на секретаря інж. Савкевича. До ревізійної комісії обрано п. п. Тарана, Горбатенка, Ярмолу, зап. членом п. Бойко.

В Чехії

— В Українськiм Історично-Філологічнiм Товариствi відбулися у вівторк, дня 14 жовтня 1930 року о 14 ч. в помешканні Mala poslucharna Praha V, Brehova 5. доклади дійсних членів: 1. Гнатишака, М. П. — «Причини до формально-естетичного розбору творчості Ст. Руданського». 2. Феденка, П. В. — «М. Драгоманів і П. Я. Прудон».

В Польщі.

— З життя корпорації «Запорожжа» у Варшаві. Корпорація «Запорожжа» у Варшаві розпочала новий академічний рік, влаштуовуючи 11 жовтня б. р. чайний вечір для своїх членів. Голова корпорації п. І. Липовецький, відкриваючи це перше зібрання в цьому році, звернувся до присутніх з промовою в якій торкнувся праці корпорації в минулому і висловив надію, що не менше інтенсивною буде вона і в біжучому академічному році. На пропозицію Голови Управи присутні винаували вставан-

ням пам'ять бл. пам'яті Н. Лотоцької.

Вечірка була присвячена листопадовому повстанню 1921 року на Україні і пам'яті героїв, загиблих у Базарі. Їм були присвячені як короткий реферат п. В. Івановича, так і жваві дискусії, які слідували після реферату.

Загальні збори членів Українського клубу у Варшаві. 12 жовтня б. р. в помешканню МЦК відбулися річні загальні збори членів Українського клубу у Варшаві, які відкрив Голова Правління клубу п. д-р Т. Олесіюк. До президії зборів увійшли ген. В. Сальський (голова), М. Ковальський (заступник) і І. Ішовецький (секретарь). Народи зборів проходили в рямцях такого порядку денного: справоздання Управи клубу та доповідь Ревізійної Комісії, дискусії над звітами, прийняття нових членів, вибори нової Управи і Ревізійної Комісії та справи біжучі. Перед тим, як розпочати наради, збори на пропозицію голови президії вшанували вставанням пам'ять члена клубу бл. пам. пані Н. Лотоцької.

Діяльність клубу в минулому році була освітлена в докладі голови правління д-ра Т. Олесіюка. Рівно ж в цьому році одною з головніших перешкод в діяльності та розвитку клубу був брак відповідного власного помешкання, який зрештою гостро відчувають і інші українські організації у Варшаві, знаходячи гостинний притулок в помешканню МЦК. Оскільки до цього часу в діяльності клубу переважало гасло — «власними силами до власної хати», остільки тепер після кількорічних спроб реалізації цього гасла, правління клубу прийшло до висновку, що справу здобуття відповідного помешкання належить оперти на спільних зусиллях всіх українських організацій у Варшаві. Маючи на увазі товариське зближення українського громадянства у Варшаві, Управа клубу влаштувала вечірню з літературно-музичним про-

грамом, яких в минулому році відбулося три, а окрім них — спільну зустріч Нового Року та спільні розмови на Великдень. Малу кількість вечірок належить пояснити тим, що Управа цілком свідомо утримувалася від влаштування розваг в часі, поки тигнувся в Харькові процес проти учасників СВУ. Інформаціям широких шарів громадянства про сучасне положення на Великій Україні та про процес у Харькові було присвячено 2 зборів членів клубу, на яких з відповідними рефератами виступали д-р М. Ковальський, та В. Краснопліський. Помимо своєї безпосередньої праці клуб відкликався на потреби та події загально-українського життя, з надзвичайною увагою поставився він до організації у Варшаві школи для українських дітей, реагував на події на Великій Україні, беручи разом з іншими українськими організаціями м. Варшави участь в протестаційних зборах проти терору на Україні та приходив з грошевою допомогою низці українських установ. На сьогодні клуб налічує 184 члени, які складаються переважно з українських емігрантів, перебуваючих у Варшаві. Українці несли гранти, помимо їх значної чисельности, не виявляють особливого нахилу жити у Варшаві організованим громадським життям, хоч український клуб нормально функціонуючий міг би в його організації відограти не малу роль. Після докладу скарбника правління п. С. Лукасевичевої та секретаря Ревізійної Комісії П. Мегики, та прийнявши до складу нових 19 членів — збори висловили подяку Управі клубу з а її працю і приступили до виборів нової Управи і Ревізійної Комісії. В склад Управи клубу увійшли: В. Завадська, ген. П. Шандрук, інж. А. Кмета, С. Іванович, І. Ішовецький, С. Лукасевичева та інж. Танцюра. Кандидати до управи — П. Мегик, інж. В. Яновський і Я. Фартушній. До Ревізійної Комісії обрано: ген. В. Змієнка, п. Іножарського та С. Кірічка. На цих же загальних зборах було ви-

ключено з складу членів клубу п. п. Коломийця й Косача.

В біжучих справах голуба УЦК М. Ковальський звернувся до присутніх з закликом до присутніх складати грошеві внески на підсилення фондів Головної Еміграційної Ради і слід тут підкреслити, що присутні на зборах члени клубу широко відгукнулися на заклик голови УЦК.

— Збори української еміграції у Варшаві 12 жовтня б. р. відбулися спеціальні збори української еміграції у Варшаві, метою яких було внесення присутніми грошевого внеску на пропагандовий фонд Головної Еміграційної Ради. У відозві, яку розіслала Головна Управа УЦК, запрошуючи українську еміграцію на згадані збори, після відповідних інформацій про діяльність, потреби та завдання Головної Еміграційної Ради, між іншим, писалося:

«одним з найбільших завдань української еміграції є пропаганда за кордоном української ідеї, в той час, коли закований в кайдани неволі український народ не може сказати вільного слова в свій захист, не може вільно виявити перед світом свою дійсну волю до незалежного існування. Це вільне слово українського народу за нього мусить сказати перед світом українська еміграція, вона мусить проводити найбільш енергійно національну пропаганду.

Хай же не тільки українська еміграція в цілому буде на висоті своїх завдань, хай не буде ні одного українського емігранта,

який би був чужий цієї великій меті — створення власними руками відродження рідного народу до вільного державного існування».

І треба ствердити, що українська еміграція йде за голосом цієї відозви і свого обов'язку, далеко перевищаючи в своїй жертвованості той мінімальний розмір грошового внеску, який встановила Головна Еміграційна Рада. А ця жертвованість най буде як матеріальною, так ще більше моральною підтримкою Головній Еміграційній Раді в її нелегкій праці для українського народу.

В Югославії

— Вечір пам'яті І. Котляревського. Причеповненому гостями та членами помешканню Громади у Білгороді відбувся 4 жовтня вечір, присвячений пам'яті І. Котляревського. Перша частина цього вечора складалася з реферату п. О. Зіверта про «Батька української літератури», якого присутні вислухали з пильною увагою; декламацій з «Енеїди», які дуже гарно виконав полк. Нога та співу з «Наталки Полтавки», що виконала пані А. Бабушкіна під акомпанімент на бандурі п. Чорного. Друга частина вечора складалася з різних точок у виконанню котрих взяли участь бандурист п. Чорний, п. Волошин та п. Андрієвський. Дуже великі симпатії слухачів дістав п. Волошин, який ссправжній містець у декламуванні байок.

Зміст.

— Париж, неділя, 26 жовтня 1930 року — ст. 1. М. Ковальський. «На Заході не все гаразд» — ст. 3. — Ст. Сірополько. Нова система народної освіти на сов. Україні — ст. 8. — В. Понерешній. Про могилу гетьмана Мазепи — ст. 11. — Оксен Ільницький. Про виховання нашої молоді на еміграції — ст. 15. — Г. І. П. Контрреволюція в сільському господарстві України — ст. 17. — О. В. Сегва-тог. З міжнародного життя — ст. 22. — Замісь фельстона — ст. 25. — З широкого світу — ст. 27. — Хроніка: З Великої України — ст. 29. — Газетні звістки — ст. 30. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 30. — В Чехії — ст. 30 — В Польщі — ст. 30 — В Югославії — ст. 32.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Педагог — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.